

5. IUCN WCPA Geoheritage Specialist Group. Guidelines for Geoconservation in Protected and Conserved Areas. Gland : IUCN, 2020. 44 p.

6. Crofts, R., Tormey, D., Gordon, J. E. Introducing New Guidelines on Geoheritage Conservation in Protected and Conserved Areas. Geoheritage, 2021. Open Access [link.springer.com]

7. McKeever, P. J., Narbonne, G. M. Geological World Heritage: A Revised Global Framework for the Application of Criterion (viii) of the World Heritage Convention. IUCN, 2021. PDF [portals.iucn.org]

8. Štrba, L'; Vravcová, A.; Podoláková, M.; Varcholová, L.; Kršák, B. Linking Geoheritage or Geosite Assessment Results with Geotourism Potential and Development: A Literature Review. *Sustainability*. 2023. 15. 9539. <https://doi.org/10.3390/su15129539>

9. UNESCO Office Cairo & Montevideo. Geotourism for UNESCO Global Geoparks : A Toolkit for Developing and Managing Tourism. UNESCO, 2024. Open Access [unesdoc.unesco.org]

10. ProGEO Association. The Conservation of Geological Heritage: A Europe - Wide Assessment. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <https://www.progeo.ngo/>

11. Карадазький природний заповідник НАН України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL. <https://nas.gov.ua/institutions/karadzki-prirodni-zapovidnik-236>

12. Опукський природний заповідник. Офіційний ресурс [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL. <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/opukskyu-prirodnyu-zapovidnyk/>

<https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-43>

Шемерда О. В.,

викладач кафедри туризму та фундаментальної підготовки

Хмельницького економіко-правового фахового коледжу

м. Хмельницький, Україна

ЕКОТУРИЗМ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Після завершення бойових дій перед Україною постане масштабне завдання – відновлення економіки, інфраструктури та соціальної сфери. Важливо, щоб процес відбудови не обмежувався лише матеріальним відновленням, а базувався на принципах сталого розвитку, які забезпечують гармонійне поєднання економічного зростання, охорони навколишнього середовища та соціального благополуччя. У цьому

контексті особливу актуальність має розвиток екотуризму як сучасного та перспективного напрямку туристичної діяльності, що поєднує економічні, екологічні та культурні аспекти розвитку територій.

Екотуризм у сучасному розумінні – це не просто відпочинок на природі, а форма подорожей, орієнтована на пізнання природних та культурних цінностей з мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище. Для України, яка має унікальний природно-географічний потенціал, екотуризм може стати одним із ключових інструментів відродження регіонів після війни [2, с. 71].

Понад 7% території нашої держави зайнято природними заповідниками, включаючи національні парки, біосферні заповідники та заказники. Ці території мають не лише екологічне, а й значне соціально-економічне значення, оскільки вони здатні створювати нові робочі місця, залучати вітчизняних та іноземних туристів, а також формувати позитивний імідж країни у світі.

Метою є обґрунтування ролі та значення екотуризму в процесі повоєнної відбудови України, визначення його потенціалу як інструменту сталого розвитку держави, а також розробка напрямків удосконалення туристичної політики, спрямованої на відновлення природного, соціального та економічного середовища країни.

Внаслідок війни значна частина природних екосистем України постраждала – знищення лісів, забруднення водойм, мінування територій, руйнування рекреаційної інфраструктури. Відновлення таких територій вимагає комплексного підходу, за якого екотуризм може стати каталізатором екологічних та соціальних процесів. Його розвиток дозволяє поєднувати економічні вигоди для місцевих громад зі збереженням природної спадщини, сприяючи екологічній освіті населення та формуванню екологічної культури.

Не менш важливою є соціальна складова екотуризму. Його розвиток сприяє децентралізації економічної діяльності та покращенню рівня життя населення у сільських, гірських та прикордонних громадах, які найчастіше страждають від бойових дій. Створення малих екотуристичних підприємств, маєтків зеленого туризму, локальних екомаршрутів дозволяє забезпечити самозайнятість, зменшити міграційний відтік населення та зберегти місцеві традиції. Це, у свою чергу, формує соціальну згуртованість та підтримує процес відродження громад [4, с. 51].

Екотуризм також має велике значення у відновленні психологічного стану населення після пережитих воєнних травм. Перебування на природі, участь у волонтерських та екологічних програмах, розвиток еколого-освітніх ініціатив сприяють стабілізації емоційного здоров'я людей, підвищують рівень громадянської свідомості та патріотизму. Таким чином, екотуризм можна розглядати не лише як економічний, а й як гуманітарний інструмент відновлення українського суспільства.

Варто наголосити, що стратегічна роль екотуризму у післявоєнній відбудові полягає в його мультиплікаційному ефекті. Кожна інвестиція в екотуристичний продукт – це не лише розвиток певного маршруту чи парку, а й стимул для розвитку транспорту, готельно-ресторанного сектору, виробництва сувенірної продукції, культурних ініціатив. Крім того, екотуризм сприяє формуванню нового типу мислення – орієнтованого на відповідальне ставлення до природи, збереження історико-культурної спадщини, гармонійне співіснування людини та навколишнього середовища [2, с. 70].

Таким чином, екотуризм та сталий розвиток – це не просто напрямок діяльності в туристичній сфері, а стратегічна основа для відновлення України після війни. Його реалізація дає змогу поєднати економічні інтереси з екологічною рівновагою, відродити постраждалі території, покращити якість життя громадян та створити новий позитивний імідж України як сучасної, зеленої та відкритої до світу країни. [3, с. 88].

Після завершення бойових дій Україна стикається з необхідністю відбудови зруйнованої інфраструктури, відновлення природного середовища, повернення населення до нормального життя та зміцнення національної економіки. У цьому контексті розвиток туризму, зокрема його екологічно орієнтованих форм, може стати ефективним каталізатором сталого відновлення. Екотуризм має потужний мультиплікаційний ефект: стимулює зайнятість, підтримує розвиток малого та середнього бізнесу, сприяє збереженню природних та культурних ресурсів, а також створює позитивний імідж України у світі [1, с. 114].

Одним із ключових аспектів є те, що екотуризм поєднує економічні вигоди з екологічною відповідальністю. На відміну від масового туризму, який часто має руйнівний вплив на довкілля, екотуризм сприяє його охороні, відновленню природних ландшафтів та формуванню екологічної свідомості у туристів. Це особливо актуально для повоєнної України, оскільки значна частина природних територій деградувала внаслідок бойових дій, забруднення ґрунтів та водойм, вирубки лісів та розробки територій. Створення та розвиток екотуристичних маршрутів на таких територіях може бути одним із шляхів їх екологічного відродження та відновлення біорізноманіття [5, с. 48].

Важливою складовою сталого розвитку є залучення місцевих громад до процесів планування та реалізації екотуристичних проєктів. Саме громади здатні забезпечити довгострокову підтримку туристичної діяльності, зберігаючи баланс між економічними інтересами та захистом довкілля. Після війни місцеві органи влади мають шанс стати рушієм позитивних змін – через розвиток зелених туристичних садиб, сільських екомаршрутів, екоферм та місцевих культурних ініціатив. Такі проєкти забезпечують зайнятість, зменшують бідність, стиму-

люють повернення населення до постраждалих регіонів та підвищують соціальну згуртованість [1, с. 112].

Гуманітарна роль екотуризму в процесі повоєнної відбудови суспільства заслуговує на особливу увагу. Перебування на природі, участь у волонтерських екологічних програмах, екоосвітня діяльність позитивно впливають на психологічний стан людей, сприяючи емоційній реабілітації після травм. Екотуризм може стати важливим фактором духовного зцілення нації, формування нових цінностей, заснованих на любові до природи, повазі до культурної спадщини та відповідальному ставленні до навколишнього середовища [3, с. 56].

Ще одним важливим результатом дослідження є усвідомлення того, що екотуризм – це не вузький сегмент туристичної діяльності, а філософія сталого розвитку, яку можна застосувати до всієї туристичної галузі. Впровадження екологічних стандартів у готельно-ресторанному бізнесі, розвиток безвідходних технологій, енергоефективність, «зелений» транспорт та екологічна сертифікація туристичних об'єктів – все це сприяє переходу до нової моделі туризму, орієнтованої на збереження природи та відповідальне споживання ресурсів.

Висновки. Екотуризм – це стратегічний напрямок повоєнного відновлення України, який поєднує економічну доцільність, екологічну безпеку та соціальний розвиток. Його впровадження дозволить створити конкурентоспроможний національний туристичний продукт, зміцнити міжнародні позиції України, забезпечити відродження природних територій та сформувати нову екологічно свідому культуру суспільства [5, с. 46].

У майбутньому екотуризм має стати основою державної туристичної політики, інтегрованої в загальну стратегію сталого розвитку. Саме цей напрямок може забезпечити довгострокове економічне зростання, гармонійне співіснування людини та природи, стійкість Української держави до майбутніх викликів.

Список використаних джерел:

1. Барна М. Ю., Гліненко Л. К., Дайновський Ю. А. Екотуризм як фактор розвитку туристичного і готельного бізнесу. *Підприємство, торгівля і біржа*. 2020. № 36. С. 112–118.
2. Грінько О. В. Сутність та особливості сталого туризму в сучасних умовах. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі*. 2020. № 2. С. 70–77.
3. Зінченко В. А. Туризм і сталий розвиток: взаємозв'язки, виклики, перспективи. Київ : КНТЕУ, 2021. 184 с.
4. Сидоренко Л. М. Екологічний туризм як складова сталого розвитку територій. *Вісник Чернівецького національного університету*. 2022. № 3. С. 56–63.

5. Тарановський В. І., Ковальов Б. Л., Портянка А. Г. Науково-методичні підходи до визначення дефініції «екотуризм». *Вісник СумДУ*. 2019. № 4. С. 45–51.